

УДК 339.13:631.52 9(477)

*О.В. ЗАХАРЧУК, доктор економічних наук, заступник директора
Національний науковий центр „Інститут аграрної економіки”*

Оцінка вартості сорту рослин як об’єкта інтелектуальної власності

Постановка проблеми. Вже ні в кого не викликає сумніву, що використання сортових рослинних ресурсів для України – не просто один із факторів розвитку економіки, а першоджерело економічного зростання рослинницької галузі. Адже світові тенденції очевидні: продовольча криза, біотехнології, генна інженерія, перехід на нетрадиційні види палива, зміни клімату тощо. Світ потребує й потребуватиме надалі вільного аграрного потенціалу. Тому маємо усвідомити, що нині, у 21 столітті, коли роль трьох класичних виробничих чинників – земля, робоча сила і капітал – знизилася за рахунок появи четвертого чинника – ноу-хау, інновацій або ж технологічного прогресу, фактор сорту займає доволі відчутну нішу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження економічних аспектів охорони нових сортів рослин та захисту прав селекціонерів, оцінки інтелектуальної власності, селекції, генетики і насінництва Укра-

їни, їх державного регулювання свого часу здійснювали фахівці та вчені С. Бакай [1], В. Вовкодав [2], Е. Неттевич [4], О. Пічкур [5], Л. Худолій [8], В. Юрчишин [9].

Враховуючи значну увагу до проблем формування й розвитку ринку сортів рослин, стрімкий розвиток селекції та генетики, все ж залишаються до кінця не вивченими роль та місце сортових рослинних ресурсів у підвищенні ефективності рослинницької галузі, вартість сорту як об’єкт інтелектуальної власності, державна підтримка селекційних досягнень.

Мета статті – запропонувати нові підходи до оцінки вартості сорту рослин як об’єкта інтелектуальної власності.

Виклад основних результатів дослідження. Певною мірою захист прав селекціонерів на світовому ринку Україна прагне здійснювати через вхід в UPOV – Міжнародний Захист прав селекціонера має здійснюватися в ринкових умовах через законодавче введення системи збору роялті. Це означає, що відносини між селекційними установами-оригіраторами, власниками сорту й виробниками насіння і садивного матеріалу мають будуватися на основі договорів про розмноження та продаж насіння певних сортів третім особам. У межах обумовленого часу жодна юридична чи фізична особа не має права без ліцензійної угоди власника сорту виробляти з метою одержання прибутку насіння нового сорту, а селекціонер платить державі в установленому порядку податок від одержаної суми роялтісоюз з охорони нових сортів рослин та Європейську організацію по захисту рослин [7].

Започатковуючи механізм роялті слід мати на увазі, що ця проблема має два аспекти – економічний і технічний. Перший

полягає в обґрунтуванні розмірів роялті та їх диференціації по колах його платників. Другий аспект проблеми пов'язується із технічними можливостями збору інформації про обсяги використання даного сорту в Україні й за її межами, механізмом сплати роялтих платежів.

Наказом Міністерства аграрної політики України від 29 травня 2003 року № 152 вперше було врегульовано відносини між власником сорту та виробниками насіння і садивного матеріалу затвердженням переліку документів на право виробництва й реалізації насіння. Серед обов'язкових документів,

що надають право на виробництво та реалізацію насіння, є завірена копія ліцензійного договору, укладеного між власником сорту і суб'єктом господарювання, на використання сорту та довідка про сплату винагороди автору за використання сорту.

У загальній структурі сортового складу насіннєвих ділянок основних культур (табл. 1), насіння яких буде використано під урожай 2012 року, 81% площі займають сорти української селекції (1128,8 тис. га), 18 – іноземної селекції (255,7 тис. га) та 1% – не занесені до реєстру (12,9 тис. га).

1. Сортовий склад насіннєвих ділянок основних зернових та олійних культур у 2011 році

Культура	Сорт				Площа, тис. га			
	Усього	у т.ч.			Усього	у т.ч.		
		Українська селекція	Іноземна селекція	Не занесено до реєстру		Українська селекція	Іноземна селекція	Не занесено до реєстру
Озима пшениця	264	209	39	16	703,0	614,6	83,8	4,6
Озиме жито	40	30	4	6	41,5	40,2	0,9	0,3
Озимий ячмінь	39	27	10	2	119,9	85,7	34,1	0,0
Озимий ріпак	45	22	22	1	6,7	4,9	1,7	0,1
Яра пшениця	49	38	11	0	33,9	22,1	11,8	0,0
Ярий ячмінь	124	78	37	9	227,8	169,5	55,3	3,0
Гречка	30	27	2	1	34,3	33,4	0,8	0,0
Горох	62	37	17	8	54,4	32,5	21,1	0,7
Кукурудза	217	134	76	7	29,4	17,9	9,7	1,7
Соняшник	169	96	67	6	33,4	21,3	10,3	1,7
Соя	120	87	29	4	113,4	86,6	26,1	0,8
Разом	1159	785	314	60	1 397,4	1 128,8	255,7	12,9

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Департаменту контролю насінництва та розсадництва Мінагрополітики України.

Під озимою пшеницею було зайнято 703,0 тис. га насіннєвих ділянок, що становить 50% загальної площі насіннєвих ділянок, ярим ячменем 228,0 тис. га, або 16 %. Інші насіннєві площі відведені для розмноження озимого ріпаку, соняшнику, кукурудзи, ярої пшениці й гречки.

Результати роботи Державної інспекції з охорони прав на сорти рослин показують, що у 2007 році було зареєстровано 7151 ліцензійних угод, але при цьому сплачено лише близько 30,0 млн. грн., або 1,5 % від розрахованого нами можливого рівня над-

ходжень коштів роялті. За ліцензійними угодами на 2008 рік було одержано 110,3 млн. грн. роялті. У 2011 році спостерігалась негативна динаміка реєстрації ліцензійних договорів порівняно з 2008 роком майже у 2 рази. Лише в Одеській та Херсонській областях динаміка реєстрації позитивна. Відповідно сплата роялті у 2011 році знизилася майже у 5 разів. У більшій половині областей даний показник не перевищує 20%. Позитивна динаміка лише у Донецькій, Сумській, Харківській областях (табл. 2).

2. Динаміка реєстрації ліцензійних договорів і сплата роялті

Область	Зареєстровано ліцензійних угод		Сплачено роялті, млн грн		Відхилення показників 2011 р. від 2008 р. +(-)	
	2008 р.	2011 р.	2008 р.	2011 р.	угод	млн грн
АР Крим	263	17	1,8	0,3	-246	-1,5
Вінницька	225	207	2,4	1,1	-18	-1,3
Волинська	192	87	0,1	0,1	-105	0,0
Дніпропетровська	430	271	20,8	1,6	-159	-19,2
Донецька	198	168	1,2	1,3	-30	+0,1
Житомирська	258	127	1	0,8	-131	-0,2
Закарпатська	25	14	0,2	0,1	-11	-0,1

Запорізька	324	157	0,9	0,5	-167	-0,4
Івано-Франківська	97	34	0,9	0,1	-63	-0,8
Київська	336	234	14,7	1,3	-102	-13,4
Кіровоградська	274	169	6	0,9	-105	-5,1
Луганська	192	140	1,3	0,9	-52	-0,4
Львівська	177	115	1,8	0,0	-62	-1,8
Миколаївська	314	232	11,1	0,9	-82	-10,2
Одеська	384	399	13,8	0,5	+15	-13,3
Полтавська	631	225	8,5	1,6	-406	-6,9
Рівненська	232	58	2,7	0,3	-174	-2,4
Сумська	323	174	2,2	2,5	-149	+0,3
Тернопільська	169	103	1,8	0,3	-66	-1,5
Харківська	670	361	1,3	2,7	-309	+1,4
Херсонська	207	214	1,9	0,9	+7	-1,0
Хмельницька	515	144	7,9	1,0	-371	-6,9
Черкаська	157	128	4,7	3,0	-29	-1,7
Чернівецька	162	40	0,3	0,0	-122	-0,3
Чернігівська	396	176	1	0,2	-220	-0,8
Усього	7151	3994	110,3	23,1	-3157	-87,2

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держінспекції з охорони прав на сорти рослин.

Наказом Міністерства фінансів України від 18 жовтня 1999 року за № 242 і Міністерством юстиції України 2 листопада 1999 року за № 750/4043 зареєстроване Положення (стандарт) бухгалтерського обліку "Нематеріальні активи" 8 (надалі – П(С)БО-8), згідно з яким у первісну вартість сорту необхідно включати прямі витрати на оплату праці, матеріальні витрати, інші витрати, безпосередньо пов'язані зі створенням кожного об'єкта та приведенням його до стану придатності для використання за призначенням [6]. Однак згадане Положення практично не застосовується, оскільки далеко не всі сорти рослин є самостійними розробками, а здебільшого становлять лише певну, хоча й дуже вагому, частину результатів наукової діяльності. Тому визначити частку первісної вартості конкретного сорту рослин дуже складно.

Не застосовуються й розроблені в НАН України та АТ "Укрірмаш" рекомендації з оцінки вартості інтелектуальної власності, які включають три підходи – витратний, ринковий і прибутковий. Труднощі, пов'язані з визначенням вихідної бази даних для розрахунків за методами витратного й ринкового підходів, ставлять під сумнів необхідність подальшої розробки на їх основі рекомендацій офіційного методу вартісної оцінки сорту.

На перший погляд прибутковий підхід до оцінки вартості сорту відкриває добрі перспективи, оскільки власники права на них мають змогу одержувати винагороду у вигляді роялті або паушального платежу за

передачу чи надання ліцензіатам своїх прав користуватися результатами своєї інтелектуальної праці.

Але в цьому разі такі показники, як термін та обсяги використання сорту, одержаний дохід, собівартість і прибуток, практично не контролюються ліцензіаром й їхній розмір залежить лише від волі та порядності ліцензіата.

Однак, незважаючи на складності з розробкою методу визначення первісної вартості сорту рослин на основі прибуткового підходу, процес удосконалення нагромадженого методичного матеріалу триває. На наше переконання, найбільше підстав набутти статусу офіційного має метод оцінки вартості сорту рослин, заснований на початковому визначенні річного рейтингу кожного об'єкта як числового показника оцінки вигоди, яка очікується від його використання, за умов ринкової (біржової) ціни на продукцію, одержану протягом року з одиниці обсягу використання.

Згаданий річний рейтинг визначається за формулою:

$$Pr = Or \cdot Цр, \quad (1)$$

де Pr – річний рейтинг сорту рослин, грн/га;

Or – річний обсяг продукції при застосуванні сорту, т/га;

$Цр$ – біржова ціна продукції, грн/т.

Первісна вартість у запропонованому методі відображає потенціальну економічну ефективність сорту рослин від застосування

його в параметрах рейтингу за весь термін дії охоронного документа, тобто:

$$P_v = P_r \cdot T, \quad (2)$$

де P_v – первісна вартість сорту, грн;

P_r – річний рейтинг сорту, грн/га;

T – строк чинності охоронного документа, роки.

Визначена за формулою (2) на підставі реальних економічних показників ефективності сорту первісна вартість відображується в бухгалтерському обліку інформації про нематеріальні активи установи та розкриття цієї інформації у фінансовій звітності відповідно до вимог згаданого П(С)БО-8.

Справедлива вартість сорту має характер винагороди за право на їх застосування і визначається при передачі чи наданні прав власності на договірних засадах, використанні права як пайового внеску до статутного капіталу спільного підприємства, передачі права під заставу тощо. У таких випадках, згідно з пунктами 12-16 П(С) БО-8 справедлива вартість визнається первісною вартістю, за якою сорт оцінюються як нематеріальний актив. Очевидно, що величина справедливої вартості залежить від рейтингу об'єкта, обсягу і терміну його використання та узгоджених відсотків винагороди (роялті):

$$C_v = P_r \cdot O_c \cdot T_c \cdot K, \quad (3)$$

де C_v – справедлива вартість сорту, грн.;

P_r – річний рейтинг сорту, грн./га;

O_c – запланований обсяг використання сорту рослин, т/рік, га/рік;

T_c – запланований термін використання сорту або несанкціонований строк його застосування, роки;

K – коефіцієнт роялті за використання сорту рослин.

Наведемо приклад застосування запропонованого методу:

1. Новий сорт пшениці: урожайність у сортодослідженні – 6,5 т/га; ринкова (біржова) ціна – 1800 грн/т, строк чинності охоронного документа – 20 років, термін використання згідно з ліцензійною угодою – 10 років в обсязі 1000 га щорічно, роялті – 8%.

Рейтинг сорту:

$$P_r = O_p \cdot C_p = 6,5 \text{ т} \cdot 1800 \text{ грн.} = 11\,700 \text{ грн.}$$

первісна вартість сорту:

$$P_v = P_r \cdot T = 11\,700 \text{ грн./рік} \cdot 20 \text{ років} = 234\,000 \text{ грн.}$$

справедлива вартість сорту:

$$C_v = P_r \cdot O_c \cdot T_c \cdot K = 11\,700 \text{ грн./га} \cdot 1000 \text{ га/рік} \cdot 10 \text{ років} \cdot 0,08 = 9\,360\,000 \text{ грн.}$$

Отже, рейтинг нового сорту пшениці становить 11 700 грн/рік; первісна вартість, що відображується в бухгалтерському обліку нематеріальних активів, - 234,0 тис. грн, а справедлива вартість за 10 років використання на площі 1000 га – 9,36 млн грн. Ліцензіат надає ліцензіарові винагороду за право використання нового сорту в розмірі 9,36 млн грн одночасно у вигляді паушального платежу, або 780,0 тис. грн у вигляді роялті щорічно.

Нами проведено рейтинг сортів рослин зернової групи (табл. 3), а саме 35 найрозповсюдженіших сортів пшениці озимої для можливості вибору найкращих та ефективних сортів рослин, які вирощували у 2011 році. Рейтинг показав, що найрозповсюдженішим сортом озимої пшениці для сільськогосподарського виробництва є Золотоколоса – 18768 балів. Далі йдуть Фаворитка, Торрілд і Столична – відповідно 16824, 15912 та 15744 балів.

3. Рейтинг сортів озимої пшениці у 2011 році, бал [3]

Сорт, гібрид	Рік занесення до Держреєстру	Напрям використання	Урожайність у сортодослідах, ц/га	Вартість 1 т, грн.	Рейтинг, бал
Золотоколоса	2006	цінна	78,20	2400	18768
Фаворитка	2005	цінна	70,10	2400	16824
Торрілд	2008	цінна	66,30	2400	15912
Столична	2005	цінна	65,60	2400	15744
Лист 25	2007	цінна	65,00	2400	15600
Миронівська 65	2000	цінна	64,20	2400	15408
Вінничанка	2008	цінна	58,30	2400	13992
Поліська 90	1994	цінна	58,00	2400	13920
Саскія	2002	цінна	53,50	2400	12840
Краснодарс. 99	2006	сильна	71,30	1800	12834
Збруч	1994	цінна	52,00	2400	12480
Вдала	2006	сильна	69,30	1800	12474
Землячка одес.	2006	сильна	69,10	1800	12438
Писанка	2006	сильна	68,00	1800	12240

Донецька 48	1997	Цінна	50,80	2400	12192
Богдана	2006	сильна	67,50	1800	12150
Білосніжка	2006	сильна	67,10	1800	12078
Єрмак	2005	сильна	66,80	1800	12024
Дріада 1	2004	сильна	65,90	1800	11862
Вікторія одес.	1998	цінна	49,00	2400	11760
Благодарка одес.	2009	сильна	64,80	1800	11664
Косовиця	2008	сильна	63,60	1800	11448
Шестопалівка	2007	сильна	62,50	1800	11250
Пошана	2004	сильна	62,30	1800	11214
Годувальниця одес.	2009	сильна	62,20	1800	11196
Безмежна	2008	сильна	62,20	1800	11196
Куяльник	2003	сильна	62,00	1800	11160
Смуглянка	2004	сильна	61,80	1800	11124
Тітона	2008	сильна	61,80	1800	11124
Дар Луганщини	2005	сильна	60,40	1800	10872
Скарбниця	2007	сильна	59,90	1800	10782
Антонівка	2008	сильна	59,70	1800	10746
Подольнка	2003	сильна	58,90	1800	10602
Актер	2008	сильна	55,90	1800	10062
Одеська 267	1997	сильна	54,50	1800	9810
Середній показник		х	62,5	х	12508,3

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Державного реєстру сортів рослин.

За нашими розрахунками первісна вартість найвитребованих сортів озимої пшениці для сільськогосподарського товаровиробника становить нині від 200 до 400 тис. грн, а загальна справедлива вартість сортів озимої пшениці сягає в середньому майже 1 млрд грн.

Із наведеного прикладу видно, що запропонований метод визначення первісної і справедливої вартості сорту рослин на основі рейтингу кожного об'єкта ґрунтується на реальних показниках їх економічної ефективності. Метод теоретично обґрунтований, універсальний, зручний у користуванні й може широко застосовуватися у сфері нормативного регулювання оцінки вартості сорту в агропромисловому комплексі країни.

Передусім слід визначити ціну на цей сорт, яка має бути не менша, ніж витрати на її створення, тобто враховувати всі понесені витрати на виведення сорту, включаючи фактичні витрати по оплаті послуг на сортовипробування.

За розрахунками, ця сума на зернові культури може становити від 1,5 до 3,0 млн дол. США. З урахуванням того, що ці кошти протягом усього періоду, поки сорт не був визнаний товаром (а таким він стає тільки після занесення в Державний реєстр

сортів рослин чи після визнання сорту перспективним), були "заморожені", тобто не давали прибутку, то суму витрат слід збільшити, принаймні, на величину депозитної ставки за роки їх відволікання з господарського обороту (7-8 років).

На остаточну вартість сорту в основному впливають різні фактори, але ступінь їх впливу далеко не рівнозначна. На наш погляд, основними факторами будуть:

науково-селекційна і технологічна цінність сорту рослин, що проявляється через збереження характерних ознак під час виробництва та реалізації відтворювального матеріалу конкретним споживачам;

економічна цінність сорту, тобто виробництво, зберігання й реалізація насіння цього сорту;

надійність правової охорони сорту рослин, тобто законодавче забезпечення гарантій тривалої дії патентів, свідоцтв і ліцензій;

реальна суспільна потреба у продукції за ліцензією, ємність ринку та наявність вільних сегментів.

Нами проведено дослідження справедливої й первісної балансової вартості кожного сорту на основі рейтингової оцінки сортів. В основі розрахунків по сплаті роялті лежить не визначення вартості сорту через

понесені на нього витрати, а саме використання сорту для комерційного продажу на товарні посіви. Вважаємо, чим витребуваніший сорт для товарного виробництва, його справедлива вартість зростає пропорційно кількості товарних посівів. Відповідно – для різних сортів ця величина суттєво коливатиметься. Так, сорт озимої пшениці Подолянка у 2011 році вирощували на площі 313,7 тис. га, отже його справедлива

вартість становить 2661,0 млрд грн, а товарні посіви сорту Саскія в цьому ж році становили лише 35,3 тис. га. Справедлива вартість за нашими розрахунками становитиме лише 36,28 млн грн, або в 7,3 раза менше, ніж сорту Подолянка (табл. 4).

Таким чином, може бути одержана ціна будь-якого сорту рослин озимої пшениці, в тому числі й по інших сільськогосподарських культурах.

4. Первісна та справедлива вартість найвитребуваніших сортів озимої пшениці у 2011 році

Сорт, гібрид	Загальна площа сорту, га	Первісна вартість сорту, тис грн	Справедлива вартість сорту, тис грн	Роялті (тис. грн/рік)
Золотоколоса	214 700	375,4	3 223 591,7	268 632,6
Подолянка	313 746	212,0	2 661 068,1	221 755,7
Куяльник	294 678	223,2	2 630 885,2	219 240,4
Смуглянка	247 086	222,5	2 198 867,7	183 239,0
Фаворитка	159 864	336,5	2 151 641,5	179 303,5
Одеська 267	264 702	196,2	2 077 381,3	173 115,1
Шестопалівка	221 463	225,0	1 993 167,0	166 097,3
Антонівка	189 212	214,9	1 626 617,7	135 551,5
Богдана	142 285	243,0	1 383 010,2	115 250,9
Землячка одес.	119 883	248,8	1 192 883,8	99 407,0
Поліська 90	104 092	278,4	1 159 168,5	96 597,4
Актер	134 123	201,2	1 079 636,5	89 969,7
Вдала	98 587	249,5	983 819,4	81 984,9
Донецька 48	75 570	243,8	737 079,6	61 423,3
Краснодарс. 99	57 817	256,7	593 618,7	49 468,2
Торрілд	45 129	318,2	574 474,1	47 872,8
Єрмак	57 110	240,5	549 352,5	45 779,4
Годувальниця одес.	60 809	223,9	544 654,1	45 387,8
Збруч	52 830	249,6	527 454,7	43 954,6
Миронівська 65	42 728	308,2	526 682,4	43 890,2
Столична	39 289	314,9	494 852,8	41 237,7
Писанка	49 843	244,8	488 062,7	40 671,9
Дріада 1	46 717	237,2	443 325,6	36 943,8
Пошана	49 128	224,3	440 737,1	36 728,1
Лист 25	35 101	312,0	438 060,5	36 505,0
Вікторія одес.	45 040	235,2	423 736,3	35 311,4
Дар Луганщини	48 533	217,4	422 120,6	35 176,7
Безмежна	46 388	223,9	415 488,0	34 624,0
Вінничанка	36 864	279,8	412 640,9	34 386,7
Білосніжка	40 673	241,6	392 998,8	32 749,9
Благодарка одес.	39 247	233,3	366 221,6	30 518,5
Саскія	35 321	256,8	362 817,3	30 234,8
Тітона	39 381	222,5	350 459,4	29 204,9
Косовиця	35 305	229,0	323 337,3	26 944,8
Скарбниця	35 771	215,6	308 546,3	25 712,2
У середньому	x	250,2	985 670,3	82 139,2

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Державного реєстру сортів рослин.

Можна констатувати, що розмір роялті залежить від характеру предмета ліцензійного договору, від обсягу виробництва і продажу продукції за ліцензією. Вважаємо, все це необхідно враховувати при визначенні справедливої вартості сорту. Для невели-

кого обсягу виробництва товарної продукції з унікальними характеристиками розмір роялті, як правило, встановлюється в межах 7,0-10,0 відсотків їх вартості або доходів, одержаних від реалізації зазначеної продук-

ції. Нами у розрахунках прийнято розмір роялті за 8,0%.

На нашу думку, такий підхід суттєво міг би змінити відносини між селекціонерами, власниками сортів і виробниками насіння й садивного матеріалу для забезпечення справедливих фінансових розрахунків, надав би новий кардинальний поштовх для розвитку селекції. Але необхідно на першому етапі облік сортових посівів у господарствах усіх форм господарювання вести через систему обов'язкової звітності Державної служби статистики України, яку необхідно збирати щороку після закінчення посівної кампанії, а не так, як ведеться до цього часу – раз у п'ять років. Якщо в перспективі вдасться створити інформаційну систему по сортах рослин, то цю функцію могла б виконувати, наприклад, асоціація насіннєводів України. Саме вона (незалежна організація) може контролювати збір роялті з покупців насіння. Введення системи відрахувань за користування новими сортами дало б змогу залучити внутрішні кошти в розмірі 2,0-2,5 млрд грн в селекційну галузь України, що значно активізувало б її діяльність, сприяло б активнішому просуванню вітчизняних сортів на ринку інших країн.

Для прискорення розвитку організації ринку сортів України вважаємо за необхідне продовжувати роботу з реформування та становлення галузі насінництва й розвитку ринку сортів рослин, а саме на:

забезпечення товаровиробників високоякісним насінням перспективних сортів і гібридів, занесених до Реєстру сортів рослин будь-яких родів та видів для сортооновлення і сортозаміни;

прискорення запровадження у виробництво сортів та гібридів нового покоління, адаптованих щодо агроекологічних умов вирощування з цінними господарськими властивостями;

використання на сівбу насіння, що відповідає вимогам державного стандарту за сортовими й посівними показниками;

перехід до контрактної основи виробництва та реалізації елітного насіння за ліцензійними угодами;

проведення обов'язкової сертифікації насіння зернових культур;

наращування фінансування програми підтримки селекції й насінництва;

прискорення виходу України з насінницькою продукцією на європейський та світовий ринки сортів рослин.

На наш погляд, потрібно затвердити систему жорсткого відбору сортів рослин із метою визначення доцільності експорту та імпорту їх насіння, виходячи із забезпечення прав і законних економічних інтересів держави, задоволення нагальних потреб у відповідній рослинній сировині. За висновками іноземних селекціонерів та суб'єктів насінництва, більшість сортів іноземної селекції найдоцільніше використовувати з науковою метою, тобто для створення нових сортів, для поповнення генофонду рослин. Товарні закупки насіння не передбачають укладення договорів стосовно передачі технологій його ефективного вирощування та зберігання, іншої інформації, необхідної для використання такого насіння у практичній господарській діяльності, не гарантують збереження характерних ознак сорту, які, в першу чергу, цікавлять його споживачів.

Намагання з такого насіння виростити якісну рослинну сировину значно збільшує період адаптації іноземних сортів до вітчизняних агротехнологічних та кліматичних умов і найчастіше робить неможливим використання рослин нового сорту в рамках законодавства й міжнародних вимог внаслідок неможливості своєчасного забезпечення захисту прав селекціонерів.

Висновки. Підвищення платоспроможності в початковій і кінцевій ланці товаропросування насіння (у селекціонера й кінцевого споживача насіння – зерновиробника) є першочерговими завданнями, які потребують розв'язання в найближчій перспективі. Інакше подальше наращування пропозиції насіння може призвести лише до збільшення перехідних запасів і зниження цін внутрішнього ринку.

Розв'язавши поступово проблеми наращування попиту слід зорієнтувати механізм управління ринком у напрямі збільшення обсягів пропозиції насіння, подальшого здешевлення його, поліпшення якості й асортименту

та стримування цін від надмірного падіння. Для розв'язання більшості з цих проблем необхідна повноцінна інфраструктура ринку сортів рослин, усі складові якої працювали б у

злагодженому економічному режимі й передбачали максимально ефективну реалізацію насіння та розподіл ризику в процесі виробництва і реалізації його.

Список використаних джерел

1. Бакай С.С. Економіка насінництва / С.С. Бакай. – К.: Урожай, 1977. – 110 с.
2. Волкодав В.В. Зарубіжні фахівці стверджують, що сортові ресурси України – найкращі в Східній і Центральній Європі / В.В. Волкодав // Зерно і хліб. – 2008. – № 2. – С. 50.
3. Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні у 2011 році / Мінагрополітики України; Держ. служба з охорони прав на сорти рослин [редкол.: С. І. Мельник (голов. ред.) та ін.] – Вид. офіційне. – К.: ТОВ «Алефа», 2011. – 302 с.
4. Неттевич Э. Д. Рождение и жизнь сорта / Э. Д. Неттевич. – 2-е изд. – М.: Московский рабочий, 1983. – 174 с.
5. Пічкур О. В. Правова охорона селекційних досягнень у рослинництві: (монографія) / О. В. Пічкур. – К.: ПП «Авокадо», 2006. – 804 с.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», що затверджене Наказом Міністерства України від 18.10.99 № 242 та зареєстроване в Мінюсті України 02.11.99 за № 750/4043 // Офіц. вісн. України 1999. – № 44(19 жовт.). – С. 229.
7. Про приєднання до Міжнародної конвенції по охороні нових сортів рослин: Закон України, від 2 черв. 1995 р. № 209 / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради. – 1995. – № 22. – Ст. 168.
8. Худолій Л. М. Економічний механізм формування і функціонування ринку зерна в Україні / Л. М. Худолій. – К.: ІАЕ, 1998. – 212 с.
9. Юрчишин В. В. До проблеми розробки продовольчої (аграрно-продовольчої) доктрини України / В. В. Юрчишин // Економіка України. – 2001. – № 10. – С. 4–11.

Стаття надійшла до редакції 10.11.2012 р.

*

УДК 658.149.3:631.153.7

**С.О. ТИВОНЧУК, кандидат економічних наук, доцент
провідний науковий співробітник
Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки"
Я.О. ТИВОНЧУК, кандидат економічних наук,
фінансовий аналітик фірми "Сингента"**

Формування організаційних форм трансферу технологій в агропромисловому виробництві

Постановка проблеми. Трансфер технологій – це порівняно новий і маловідомий в агропромисловому виробництві України вид діяльності, який охоплює такі поняття як "інноваційний менеджмент", "комерціалізація наукових розробок", "впровадження інновацій". Якщо сформулювати у більш стислій формі, то трансфер технологій – це процес, завдяки якому ідея вченого або винахідника трансформується в комерційний продуктивний успіх як для автора, так і для всього суспільства. Одна з головних складностей організації трансферу технологій полягає в переконанні автора ідеї в тому, що довести її до успіху, до кінцевого наукоміського продукту в коротко- і довготерміновому періоді він самостійно практично не

зможє. Ідея розробника повинна пройти поетапний ланцюг: "теоретик – винахідник"; "дослідник – практик"; "дослідник – технолог"; "технолог – виробничник"; "маркетолог – продавець," залучаючи на своєму шляху в цю ланцюгову карусель й інноваційні інституції, і владні структури, й пресу, і банки, тобто трансфер технологій включає складний поетапний ланцюговий процес. До речі, основний акцент щодо трансферу технологій фокусується не стільки на технологію як таку, скільки на суб'єктах – учасниках цього процесу, що забезпечує платоспроможний попит, поширення на комерційних засадах технологічних знань прикладного характеру і досвіду відносно процесів, методів виробництва інноваційної продукції безпосередньо у відповідній галузі, між галузями, а також між країнами. Опрацювання ме-

© С.О. Тивончук, Я.О. Тивончук, 2013